

شناسایی عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست (مطالعه موردی: شهروندان کاشان)

صدیقه کیانی سلمی^{۱*}، محسن شاطریان^۲

۱- استادیار گروه جغرافیا و اکوتوریسم، دانشگاه کاشان.

۲- دانشیار گروه جغرافیا و اکوتوریسم، دانشگاه کاشان.

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۵/۲۹

دریافت: ۱۳۹۶/۰۲/۰۴

Analysis of social and cultural factors affecting the environment (Case study: Kashan)

Sedighe kiani salmi^{1*}, Mohsen Shaterian²

1. Assistant Professor, Department of Geography and ecotourism, University of Kashan

2- Associate Professor, Department of Geography and ecotourism, University of Kashan

Received: 2017/04/24

Accepted: 2017/8/20

Abstract

Today, environmental issues have deeply social concept and totally environmental issues have cultural roots and in order to accept the cultural context of a society should be structured to deal with the issue. The research method is descriptive-analytical and survey. The aim of this study was identifying the role of social and cultural factors affecting environmental protection in the citizens of Kashan. The statistical population included of 275325 people living in the old and new city of Kashan that by using Cochran sampling formula and with Cluster random sampling method selected 300 samples. The method is survey research by using self-made questionnaire. The results of the t-test indicated that the role of cultural capital, social solidarity, social participation, environmental knowledge, environmental education, religious education and cultural identity on the protection of the environment is significant. Also the results show that there is no significant relationship between the investment of cultural, socio-cultural identity and social cohesion and their impact on the environment. There is significant relationship between the social participation and social and cultural education on environmental issues and environmental protection; this means that whatever the social participation in society is more, the environmental protection by them more. As well as it is necessary to give training about environmental issues to members of society, especially young people and children, we will face with a group that cares more to the natural environment around themselves.

Keywords

Cultural Capital, Social Participation, Environment, Cultural Identity, Kashan.

چکیده

امروزه مسائل زیست محیطی، مفهوم اجتماعی به خود گرفته و می توان گفت مشکلات زیست محیطی ریشه فرهنگی - اجتماعی دارند. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و پیمایشی است. هدف از تحقیق شناسایی نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی در حفاظت از محیط زیست در بین شهروندان کاشانی است. جامعه آماری تحقیق از ۲۷۵۳۲۵ نفر ساکنان بافت قدیم و جدید شهر کاشان تشکیل شده است که از این بین با استفاده از فرمول کوکران و به روش تصادفی خوشه‌ای تعداد ۳۰۰ نفر به عنوان جامعه نمونه انتخاب شد. ابزار تحقیق، پرسش‌نامه محقق ساخته می‌باشد که پایایی آن با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ به میزان ۰/۸۴ به تأیید رسیده است. نتایج حاصل از کاربرد آزمون تی مؤید معناداری نقش عوامل سرمایه فرهنگی، همبستگی اجتماعی، مشارکت اجتماعی، دانش زیست محیطی، آموزش‌های اجتماعی فرهنگی زیست محیطی، دینداری و هویت فرهنگی بر حفاظت از محیط زیست است. ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین عوامل سرمایه فرهنگی، هویت اجتماعی - فرهنگی و همبستگی اجتماعی و تأثیر آنها بر حفظ محیط زیست رابطه معنی‌داری وجود ندارد. اما بین مشارکت اجتماعی و آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی در خصوص مسائل زیست محیطی و حفظ محیط زیست رابطه معنادار است، به این صورت که هر چقدر مشارکت اجتماعی افراد جامعه بیشتر باشد، حفاظت از محیط زیست توسط آنها نیز بیشتر می‌باشد و نیز هر چه افراد جامعه آموزش‌های بیشتری در زمینه مسائل زیست محیطی دریافت نمایند با قشری روبه رو خواهیم شد که بیشتر به حفظ محیط طبیعی اطراف خود اهمیت می‌دهد.

واژه‌های کلیدی

سرمایه فرهنگی، مشارکت اجتماعی، محیط زیست، هویت فرهنگی. کاشان.

مقدمه

فرهنگی انسان با هم مرتبط باشند. لازمه تحقق چنین آرمانی وجود اخلاق زیست محیطی در جامعه می‌باشد که حزب‌های سبز، گروه‌های محیط‌گرا، تشکیل گروه‌های غیررسمی و مردمی و تشکیل سازمان‌های غیر دولتی خودجوش نمونه‌ای از گسترش اخلاق زیست‌محیطی و توجه به محیط در جوامع انسانی است (Kamali Mohajer et al., 2012). تبلور فرهنگ زیست محیطی در جامعه این است که آحاد مردم جامعه در جمیع جهات محیط زیست را یک پدیده حیاتی و با ارزش بدانند و هیچگاه به عوامل تشکیل دهنده آن اعم از هوا، آب و زمین آسیبی نرسانند (Pournajaf et al., 2007). امروزه توجه جوامع به این مسأله جلب شده است که فقط انسان‌ها از حقوق مختلف برخوردار نیستند، بلکه تمام آنچه روی زمین وجود دارد مانند کوه‌ها، دریاها، حیوانات و گیاهان نیز دارای حقوقی می‌باشند (Sarbaz et al., 2016)

همان‌طور که پیشتر اشاره شد بسیاری از تهدیدات زیست محیطی، تخریب منابع و آلودگی محیط پیامد رفتارهای انسانی است که در مراکز شهری و با جمعیت فراوان‌تر نمود بیشتری می‌یابد. رشد شهری از جمله پدیده‌های مهم عصر جدید زندگی اجتماعی تلقی می‌گردد. شهرها با واقعیاتی چون فزونی جمعیت، تراکم کالا و فعالیت به عنوان بخشی از حیات خود مواجه می‌شوند و از پیامدهای آن از بین رفتن اراضی محیط زیست اطراف است (Pourmusa et al., 2014). متأسفانه ایران در رعایت شاخص‌های پایداری محیط زیست، توسعه پایدار و کیفیت زندگی همواره رتبه‌های پایین جداول جهانی را به خود اختصاص داده است. به طوری که بحران محیط زیست ایران یکی از شدیدترین بحران‌های زیست‌محیطی شناخته شده در جهان است (Ghassami et al., 2016). کاهش سطح جنگل‌ها طی ۳ دهه، تقلیل متوسط سرانه آب، فرسایش خاک، تولید گازهای گلخانه‌ای، آلودگی ناشی از پسابها و فاضلاب صنعتی کارخانجات، جان بسیاری از موجودات زنده و نیز انسان‌ها را تهدید می‌کند. از سوی دیگر، اثرات فعالیت‌های انسان بر خاک از طریق تخلیه یا دفن زباله‌ها، نخاله‌های ساختمانی، پسماندهای خطرناک و سمی در اراضی دفن زباله و دشت‌های پیرامون شهری به مسمومیت خاک و فرسایش آن منجر شده است. بنابراین هیچ کس نمی‌تواند ادعا کند که پیدایش چنین آسیب‌های مخربی نتیجه برخی از فعل و انفعالات طبیعی و مستقل از اراده ی انسان است. اشتباهاتی که در افکار، نگرش و رفتارهای انسان در نتیجه فعالیت‌هایش روی کره زمین به وجود آمده، یکی از علل اصلی خسارتی است که محیط زیست متحمل آن گردیده است (Ahmadiyan & Haghghatian, 2016). اهمیت

طبیعت موهبتی خدادادی است که بر اساس آموزه‌های دینی، حیات و بقای بشر بستگی به حفاظت از آن داشته و لازم است به آن توجه گردد. رعایت حقوق عناصر زیست محیطی و احترام به حقوق همه موجودات، نباید تنها در برهه‌ای از زمان مد نظر قرار گیرد (Entezary, 2012). محیط زیست محل زندگی و تأمین کننده نیازهای اصلی انسانی است که در دوران سلطه‌اش بر زمین با استفاده بی رویه و بدون برنامه‌ریزی از منابع طبیعی در آن آلودگی‌های خطرناک ایجاد کرده و به تخریب آن پرداخته است. این موضوع که در گذشته بحثی حاشیه‌ای در اخبار رسانه‌ها بوده است، به نقطه‌ای رسیده که در حال حاضر به قسمتی از پخش اخبار روزانه تبدیل شده است (Brulle, 2000) و اذعان می‌گردد فاجعه‌های زیست‌محیطی نه تنها آرامش و امنیت را از زندگی انسان می‌ریاید که موجودیت بشر را نیز تهدید می‌کند. به همین دلیل در محافل سیاسی و علمی پر سروصداترین بحث جدی روز است و به سبب درهم‌تنیدگی ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی رویکردی یکپارچه به این موضوع ایجاد کرده است (Zarabi, Nour & Mousavi, 2014). در زمینه علل تخریب گسترده محیط زیست با تجربیات زندگی روزمره، دو رویکرد غالب وجود دارد، نخست، تفسیری بوم‌شناختی است که کاتن و دانلپ با نام "کارکردهای زیست محیطی رقیب" ارائه کرده‌اند و دوم، تفسیری از منظر اقتصاد سیاسی است که در مفاهیم "گفتمان جامعه‌ای - محیط زیستی" و "تردمیل تولید" اشنایبرگ دیده می‌شود. به نظر بوتل (۱۹۸۷) هر دو رویکرد، ساختارها و تغییرات اجتماعی را در ارتباط نزدیک با محیط زیست بررسی می‌کنند، ولی هر یک بر نوع خاص و متفاوتی از این ارتباط تمرکز دارند. امروزه مسائل زیست محیطی عمیقاً دارای مفهوم اجتماعی شده‌اند و اعتقاد بر این است که مسائل زیست محیطی ریشه فرهنگی دارند. حفظ محیط زیست نیز به مسائل زیادی ارتباط دارد که مهم‌ترین آن مسئله فرهنگ اجتماعی است. در مسئله محیط زیست رفتارهای نابهنجار در ارتباط با محیط زیست به علت ناآشنایی با فرهنگ شهرنشینی و عدم درک درست از اوضاع زیست محیطی حاکم بر جامعه و وضعیت اعتقادات فرهنگی مردم رخ می‌دهد (Adhami & Akbarzada, 2012). فرهنگ عامل اساسی و به معنای موتور محرکه توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست است و بهبود محیط زیست زمانی حاصل خواهد شد که محیط طبیعی و

1.Competing environmental functions.

2.Societal-environmental dialectic.

است. از این‌رو شناسایی نقش عوامل فرهنگی اجتماعی در حفاظت از محیط زیست شهروندان از ضروریات محسوب می‌گردد. در این راستا با توجه به اهمیت موضوع، مسأله حفاظت از محیط زیست و نقش عوامل فرهنگی اجتماعی در آن در شهر کاشان مورد بررسی قرار گرفته است.

در ادامه به برخی از مطالعات با رویکرد زیست محیطی اشاره می‌گردد. حجازی و عربی (2008) عوامل مؤثر در جلب مشارکت سازمان‌های غیر دولتی در حفاظت از محیط زیست را مورد مطالعه قرار داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که هیچ‌گونه تفاوت معنی‌داری بین مردان و زنان در رابطه با میزان مشارکت در فعالیت‌های زیست محیطی وجود ندارد. نتایج حاصل از ضریب همبستگی، گویای رابطه معنی‌داری است که بین میزان مشارکت با سن و سابقه فعالیت‌های محیط زیستی در سطح معناداری ۰/۰۱ و میزان تحصیلات در سطح معناداری ۰/۰۵ وجود دارد. نتیجه تحلیل رگرسیون نیز نشان دهنده توانایی پیش بینی ۴۸/۸ درصد واریانس بین متغیرهای میزان تحصیلات، سابقه فعالیت‌های محیط زیستی، عوامل اجتماعی (فراهم کردن زمینه‌های لازم برای فعالیت‌های اجتماعی، ارتباط متقابل بین ذی‌نفعان و مسئولان) و عوامل اطلاعاتی (آشنایی با فرایند و روش‌های مشارکتی و آگاهی از ظرفیت‌های مشارکتی مردم) است. نتایج تحقیق علی‌الحسابی و راهب (2009) در بررسی آسیب شناسی توجه روستاییان به محیط طبیعی و حفظ محیط زیست در برپایی مسکن (نمونه مورد مطالعه: سکونتگاه‌های روستایی استان گیلان) نشان‌دهنده عدم اولویت معیارهای مرتبط با حفظ محیط زیست در مقایسه با دیگر معیارها و خصوصاً معیارهای کاربردی است. ادهمی و اکبرزاده (2012) اقدام به بررسی عوامل فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست شهر تهران (مطالعه موردی مناطق ۵ و ۱۸ تهران) نموده‌اند. تجزیه و تحلیل داده‌ها در سطح آمار توصیفی و در قالب جداول توزیع فراوانی و در سطح آمار استنباطی با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر انجام گرفته است. در این پژوهش بر اساس آزمون‌های انجام شده نتایج حاصله نشان داد که متغیرهای احساس مسئولیت، اخلاق اجتماعی، آموزش و ارزش‌های سنتی و دینی بر حفظ محیط زیست و رفتارهای محیط زیستی مؤثر هستند اما با توجه به یافته‌های این تحقیق نشان داده شد که متغیر هنجارسازی بر حفظ محیط زیست تأثیری ندارد. در یک نتیجه کلی می‌توان گفت که فرهنگ عامل تعیین‌کننده رفتارهای افراد در یک جامعه است و رفتارهای زیست محیطی تک تک افراد نشأت گرفته از این عامل مهم می‌باشد. پرهیزگار و همکاران (Parhizgari et al., 2012) بررسی دیدگاه آموزگاران شهر

پژوهش در باب رفتار زیست محیطی طی دهه‌های گذشته افزایش یافته است (Hines et al., 1987). این موضوع همچنین نظر پژوهشگران فعال در مجموعه وسیعی از رشته‌های دانشگاهی را به خود جلب کرده است. در واقع فاز جدید دغدغه زیست محیطی موجب شده است که اندیشمندان، نقش وسیع‌تر، متفاوت‌تر و خلاقانه‌تری را برای علوم برنامه‌ریزی جامعه انسانی در مباحث زیست محیطی قائل شوند. رفتارهای زیست محیطی ضمن اینکه بر بیشتر مسائل و تهدیدهای زیست محیطی تأثیر می‌گذارد خود نیز از عواملی تأثیر می‌پذیرند. یکی از عوامل بسیار مهمی که در رفتارهای زیست محیطی تأثیرگذار است، فرهنگ مردم یک جامعه است. فرهنگ نقش اساسی در جریان کنش‌های روزمره دارد. فرهنگ حفظ محیط زیست تمام آگاهی، باورها و ارزشها را در رابطه با محیط زیست را در برمی‌گیرد. اگر بتوان فرهنگ را با ساز و کارهای مناسب در شهروندان نهادینه کرد، می‌توان انتظار داشت که آنان نسبت به محیط زیست حساس باشند. برای ترویج و توسعه رفتارهای مطلوب زیست محیطی، در راستای محافظت از منابع طبیعی و محیط زیست، باید نحوه رفتارها و روش زندگی انسان‌ها در طبیعت تغییر یابد (Ahmadiyan & Haghghatian, 2016).

در مسئله محیط زیست رفتارهای ناپه‌نجان در ارتباط با محیط زیست به علت ناآشنایی با فرهنگ شهرنشینی و عدم درک درست از اوضاع زیست محیطی حاکم بر جامعه و وضعیت اعتقادات فرهنگی مردم می‌باشد زیرا مردم فرهنگ استفاده از منابع طبیعی و امکانات زیست محیطی و فرهنگ زیستن همراه با همزیستی با طبیعت را نیاموخته‌اند و یا به درستی آن را درونی نکرده‌اند در حقیقت، سرچشمه تمامی مشکلات محیط زیستی از فعالیت‌های انسانی ناشی جهت استخراج بیش از حد منابع طبیعی نشأت می‌گیرد (Rahimnia et al., 2016). بشر برای ادامه بقا و حیات به هم زیستی و کنار آمدن با محیط زیست نیاز دارد. زیرا تخریب محیط زیست و از بین رفتن آن مساوی با تخریب چرخه زندگی و از بین رفتن امکان ادامه حیات است. جوامع انسانی پس از سال‌ها جدال با محیط زیست به این نتیجه رسیده‌اند که برای بقا و دستیابی به زندگی بهتر راهی جز آشتی با محیط زیست و تلاش برای حفظ آن پیش روی خود ندارد. مهم‌ترین مسئله‌ای که درباره ارتباط بین انسان و محیط زیست وجود دارد این است که چگونه می‌توان ضمن بهره‌برداری از محیط، در عین حال از محیط زیست محافظت کرد. برای حل این مسئله انسان‌ها، راه‌ها و روش‌های مختلفی در پیش گرفته‌اند. اما آنچه می‌تواند به ایجاد یک جریان مستمر، فراگیر و دائمی برای حفظ محیط زیست تبدیل شود، فرهنگ سازگاری با محیط زیست

نقل دوستدار محیط زیست استفاده می‌کنند. زنان از حمل و نقل دوستدار محیط زیست بیشتر استفاده می‌کنند و در زمینه تفکیک زباله از مبدا نیز رفتار مطلوب‌تری دارند. نتایج تحقیق کلاتری و همکاران (2015) در واکاوی جامعه‌شناختی احساسات شهروندان تهرانی به محیط زیست نشان می‌دهد میانگین احساسات زیست محیطی شهروندان تهرانی در مقیاس صفر تا صد، بین ۶۲/۱ تا ۶۵/۱ در نوسان است که متوسط رو به بالا تلقی می‌گردد. روابط دومتغیره بین جنس، ارزش‌های زیست‌محیطی، تجربه ارتباط با طبیعت، جامعه‌پذیری زیست‌محیطی و دینداری با متغیر وابسته معنادار است. در تحلیل رگرسیون چندگانه، مدل نظری بیش از ۶۴ درصد از تغییرهای متغیر وابسته را تبیین کرده است. نتایج تحلیل مسیر نیز از طریق تأثیرگذاری بر تجربه ارتباط با طبیعت بیشترین تأثیرگذاری را در مورد متغیر ارزش‌های زیست‌محیطی و در نهایت تأثیرگذاری بر متغیر وابسته با میزان اثر کل ۰/۵۷۸ به دست آورده است.

مالونی و وارد (1973) بر بحران زیست‌محیطی به عنوان بحران رفتار نابهنجار تاکید کرد. وی معتقد است الگوهای خاصی از مصرف، استفاده نادرست و نامطلوب از زمین و ... ناسازگار با زندگی انسان در طبیعت و کره زمین سبب شکل‌گیری بحران‌های زیست‌محیطی گردیده است. اینگلههارت (1994). بیان می‌کند تلاش برای زیباتر سازی شهرها و روستاها و داشتن طبیعت زیبا به عنوان یک ارزش فرامادی تلقی می‌شود که در جوامع مدرن جایگاه رفیع‌تری دارد. فیو چن و همکاران (2017) در تجزیه و تحلیل رفتارهای زیست محیطی ناخواسته در میان دانشجویان چینی بیان کرده‌اند. رفتارهای زیست محیطی افراد متأثر از شرایط خانوادگی، میزان درآمد و ناحیه محل زندگی بوده است به نحوی که خانواده‌های با درآمد بالا اغلب رفتاری غیراخلاقی را نشان می‌دهند. کریستین استینسن (2017) پیش‌بینی تغییرات در رفتارهای زیست‌محیطی افراد را با بهره‌گیری از نظریه‌های رفتار برنامه‌ریزی شده یا نظریه ارزش‌های باور - عدالت مورد بررسی قرار داده است. در نتایج عوامل روان-شناختی را به عنوان متغیر اثرگذار بر رفتارهای زیست محیطی گردشگران معرفی می‌نماید. آرمیندا و همکاران (2017) دانش و نگرش زیست محیطی در ارتباط با مصرف انرژی را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج نشان داد که ارتباط بین دانش و نگرش و بین دانش و رفتار ضعیف است. نتایج همچنین نشان داد کسانی که در مهندسی و علوم اجتماعی و انسانی مشغول به تحصیل هستند کسانی هستند که سطح بالاتری از تمایل به رفتارهای زیست محیطی را گزارش می‌دهند. هونگ چن سازگاری رفتار زیست محیطی افراد در یک رویکرد فضایی را مورد بررسی قرار داده

تهران نسبت به محتوای درسی آموزش محیط زیست دوره ابتدایی را مورد پژوهش قرار داده‌اند. داده‌های جمع آوری شده با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای، رگرسیون چندگانه و ضریب همبستگی کندال مورد تحلیل قرار گرفت. میانگین به دست آمده از تجزیه و تحلیل نظرات آموزگاران بیشتر از عدد ۲ بود که نشان داد به مفاهیم اصلی در محتوای دوره دبستانی توجه شده است. نتایج این پژوهش نشان داد از دیدگاه آموزگاران به مفاهیم اصلی محیط زیست در محتوای درسی دوره ابتدایی به طور یکسان توجه نشده است. اصل وحدت بر این مفاهیم تأثیر گذار نبوده و اصول توالی و مداومت بر آنها تأثیر گذار می‌باشد. همچنین از نظر آموزگاران میان مفاهیم آموزش محیط زیست در دوره ابتدایی با دوره پیش دبستانی ارتباط وجود ندارد. نجفیان نامدار (2012) در بررسی عوامل اقتصادی اجتماعی مؤثر بر عملکرد زنان در حفاظت از محیط زیست در بین کارکنان و دانشجویان زن دانشگاه آزاد اسلامی آبادان با استفاده از آزمون همبستگی بیان می‌نماید. عوامل اجتماعی بیش از عوامل اقتصادی بر عملکرد زنان در حفظ محیط زیست اثر دارد. بادیار و قاسمی (2012) در پژوهشی با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر احساس مسئولیت نسبت به حفاظت محیط زیست در بین دانشجویان دانشگاه زنجان با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری بیان می‌کنند متغیرهای رسانه و خانواده دارای اثر مستقیم و مثبت معنی‌داری بر احساس مسئولیت نسبت به حفاظت از محیط می‌باشند. همچنین نتایج حاکی از تأیید نقش میانجی جزئی مسئولیت‌پذیری اجتماعی افراد در رابطه بین خانواده با احساس مسئولیت نسبت به حفاظت محیط زیست می‌باشد. مختاری و همکاران (2014) تحلیل و بازشناسی رفتارهای زیست محیطی شهری (مطالعه موردی: شهر اصفهان) را به انجام رسانیده و در آن به سنجش تأثیر برخی متغیرها از جمله دانش زیست محیطی، نگرش زیست محیطی، ارتباط افراد با طبیعت، سن، جنسیت، وضعیت تأهل و موقعیت اجتماعی- اقتصادی بر رفتار زیست محیطی شهروندان پرداخته است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که رفتار زیست محیطی شهروندان اصفهانی نسبت به دهه قبل رفتارهایی مسئولانه‌تر شده است. ارتباط افراد با طبیعت مهم‌ترین عامل پیش‌بینی‌کننده رفتار زیست محیطی از بین دیگر عوامل مورد بررسی است. افراد مسن و زنان رفتارهایی مانند تفکیک زباله و استفاده از حمل و نقل دوستدار محیط زیست و خرید مردان انجام می‌دهند. موقعیت اجتماعی- اقتصادی، پیش‌بینی-کننده استفاده افراد از حمل و نقل دوستدار محیط زیست و خرید زیست محیطی است که البته رابطه اول منفی است، بدین گونه که افراد با موقعیت اجتماعی- اقتصادی بالاتر کمتر از حمل و

ماهیت و طبیعت انسان یعنی دین قرار دارد. با اهمیت یافتن تأثیر باورهای اخلاقی و ارزش‌های مذهبی بر رفتار نسبت به دیگران و از جمله رابطه با سایر موجودات و گیاهان تأکید بر این است که راه حل بحران‌های زیست محیطی در بازگشت مجدد به سنت ادیان جستجو شود (Mohaghegh Damad, 2002). سیاستمداران نیز محیط زیست را با رویکردی سیاسی مد نظر قرار داده‌اند. محققان و سیاست‌گذاران خصوصاً از دهه ۱۹۶۰م به بعد مجدداً به سوی نظریه‌های زیست محیطی ناظر بر رفتارهای سیاسی روی آورده‌اند. در واقع به گفته هارولد و مارگارت اسپراوت، بدون توجه به کلیه عوامل زیست محیطی، اعم از انسانی و غیر انسانی و یا ملموس و غیر ملموس، محیط سیاسی بین‌المللی را به طور کامل نمی‌توان شناخت (Deutsch, 1996). محیط‌زیست و رویکردهای امنیتی در روابط بین‌الملل عبارتند از:

۱. کمبودهای زیست محیطی می‌تواند به مثابه عاملی در ایجاد بی ثباتی و نزاع، نقش‌آفرینی نمایند.
۲. تلاش برای آماده‌ساختن خود جهت جنگ و یا پرداختن به جنگ، منجر به فرسایش طبیعت و لطمه دیدن آن می‌شود.
۳. افت طبیعت و آسیب دیدن آن به سلامتی انسان و سطح بهره‌مندی و رفاه انسان، آسیب می‌زند.
۴. بهبود وضعیت و جایگاه طبیعت به نوعی در تقویت حاکمیت که موضوع اصلی امنیت مطابق رویکرد سنتی می‌باشد مؤثر است و این امر حکایت از آن دارد که در قالب گفتمان سنتی نیز، طبیعت دارای اهمیت می‌باشد (Eftekhari, 2002). به هر حال، امروزه مسائل زیست‌محیطی، از رشد جمعیت و دگرگونی‌های تکنولوژیک گرفته تا مهاجرت‌ها و وجود انواع بیماری‌های واگیر، کم‌آبی، گرم‌شدن کره زمین و ذوب‌شدن یخ‌های قطب و افزایش گازهای گلخانه‌ای، جملگی از موضوعات حاد سیاست بین‌الملل به شمار می‌روند که باید در فرایند سیاست‌گذاری‌ها، اولویت‌بندی هدف‌ها و اتخاذ استراتژی‌های گوناگون و در تعامل با ده‌ها سازمان حکومتی و غیر حکومتی، سازمان‌های بین‌المللی، سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای و رژیم‌های بین‌المللی مورد توجه قرار گیرند (Ghavam, 2005).

رویکرد دیگر در مطالعات زیست محیطی رویکرد اجتماعی - فرهنگی به محیط زیست است. آنچه مسلم است، کمیابی زیست محیطی می‌تواند باعث تقویت شکاف‌های اجتماعی شده، اشکال جدیدی از تعارضات قومی، مذهبی، طبقاتی را سبب شود که این خود روابط دولت‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. اگر فرهنگی سلامت کامل داشته باشد، می‌تواند از سلامتی محیط زیست، استفاده آینده نگرانه، از منابع طبیعی و سلامت جامعه صحبت

است. براین اساس افراد به هشت دسته تقسیم شده‌اند که در هر یک از دسته‌های مورد بررسی پایداری رفتار زیست محیطی متفاوتی گزارش شده است.

در شهر کاشان به واسطه استقرار گونه‌های مختلف صنایع در دهه‌های اخیر در محدوده شهر، انواع و اقسام آلودگی‌ها به وجود آمده است. به همین لحاظ در استان اصفهان بعد از شهر اصفهان در جایگاه دومین شهر آلوده قرار دارد. بدیهی است اگر اقداماتی اساسی در زمینه حفاظت از منابع زیستگاهی و طبیعی صورت نپذیرد، در آینده نزدیک مشکلاتی جدی در خصوص محیط زیست خواهیم داشت. از سوی دیگر بر اساس نتایج تحقیقات پیشین و نظریه‌های جامعه‌شناسی معاصر عواملی نظیر سرمایه فرهنگی، همبستگی اجتماعی، مشارکت زیست محیطی، دانش و آگاهی زیست محیطی، آموزش‌های زیست محیطی، دینداری و هویت فرهنگی به عنوان نقش‌آفرینان اصلی حفاظت از محیط زیست مطرح می‌باشد. لذا هدف اصلی پژوهش حاضر شناسایی نقش عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر حفاظت از محیط زیست می‌باشد. فرضیات مورد بررسی عبارتند از:

- سرمایه فرهنگی، همبستگی اجتماعی، مشارکت اجتماعی، دانش زیست محیطی، هویت فرهنگی، دینداری و آموزش‌های زیست محیطی اثر معناداری بر حفاظت از محیط زیست دارد.
- بین سرمایه فرهنگی و حفظ محیط زیست رابطه وجود دارد.
- بین همبستگی اجتماعی و حفظ محیط زیست رابطه وجود دارد.
- بین آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی مسائل زیست محیطی و حفظ آن رابطه وجود دارد.
- بین هویت اجتماعی - فرهنگی و حفظ محیط زیست رابطه وجود دارد.
- دانش زیست محیطی افراد نسبت به سایر عوامل اثر بیشتری بر حفظ محیط زیست دارد.
- برای عمق دادن به بررسی‌ها، پرهیز از مطالعات توصیفی و دستیابی به بنیادهای علمی و کاربردی، بررسی نظریه‌های علمی و استفاده تطبیقی از آنها ضروری است. در این راستا در ادامه مفاهیم و مبانی نظری پژوهش بیان می‌گردد.

یکی از رویکردهایی که به مسائل زیست محیطی می‌پردازد رویکرد مذهبی است. این نکته از آنجا ناشی می‌شود که بسیاری، بحران زیست محیطی را در واقع یک بحران معنوی و دینی می‌دانند و بر این باورند که، جدایی دین از زندگی دنیوی می‌تواند مهم‌ترین عامل بروز بحران‌های زیست محیطی باشد، زیرا بوم‌شناسی انسانی، به شدت تحت تأثیر باورهای انسان نسبت به

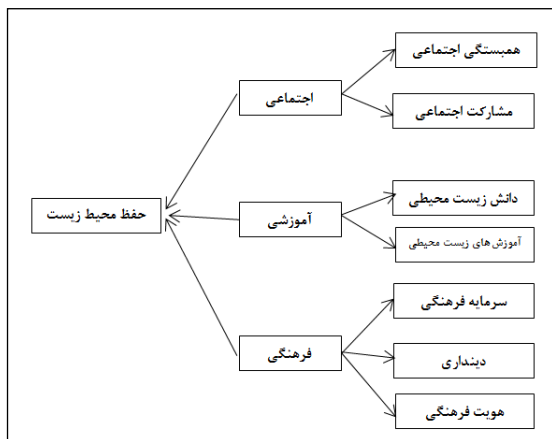
کیانی سلمی و شاطریان، شناسایی عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست ...

و امنیت هنجاری در زندگی مردم، اخلاقیاتی که وی آن را می‌پسندد آن اصولی هستند که در دنیای امروزی و شهرنشینی از بین رفته- اند (Ibid, 2001).

آلبرت شوایتزر در کتاب *تمدن/اخلاق* خود این‌گونه بیان می‌کند همانطور که در میل به زیستن، اراده معطوف به حیات و زندگی بیشتر وجود دارد همین امر به طور کلی در میل به زیستن در پیرامون نیز حاکم است، فرقی نمی‌کند که او خود بتواند این خواست را بفهماند یا تمایل و اشتیاقی بیان نشده باقی بماند، از نظر شوایتزر اخلاق عبارت از آن است که فرد ضرورت حیات برای کل موجودات را مانند تمایل خویش برای زیستن احساس نماید (Poem, 2005).

توسعه پایدار شهری، موضوع جلوگیری از آلودگی‌های محیط شهری و ناحیه‌ای، کاهش ظرفیت تولید محیط محلی، ناحیه‌ای و ملی، حمایت از بازیافت‌ها، عدم حمایت از توسعه طیان آور و از بین بردن شکاف میان فقیر و غنی را مطرح می‌کند (Arjmand Siah Poosh, 2012). محیط اجتماعی-

فرهنگی نیز عبارت از شکل و شیوه تجمع گروه‌های انسانی است که به صورت سازمان معین در محیط طبیعی استقرار یافته- اند. محیط اجتماعی در برگیرنده ارزش‌ها و معیارهایی است که روابط و مناسبات میان گروه‌های انسانی بر اساس آن تعیین می- شوند (Rahnamaee, 1991). در شکل شماره (۱) مدل مفهومی پژوهش ارائه شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش شناسی پژوهش

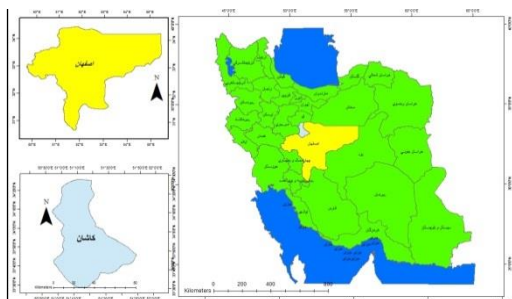
رویکرد حاکم بر این تحقیق توسعه ای - کاربردی و روش تحقیق به شیوه توصیفی - تحلیلی و پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق مجموع ۲۷۵۳۲۵ نفر ساکنان کاشان است (The Statistical Center of Iran, 2011) که در بافت قدیم و جدید شهرستان کاشان سکونت دارند. برای محاسبه حجم نمونه

کند. سلامت محیط زیست هر جامعه‌ای، ضامن سلامت کامل آن است، بدین معنی که این دو به یکدیگر وابسته‌اند و اگر یکی را نادیده بگیریم، دیگری نیز از بین خواهد رفت. امیل دورکیم جامعه شناس مشهور، همبستگی جوامع را به دو نوع همبستگی مکانیک و همبستگی ارگانیک تقسیم کرده‌است. در جامعه‌ای که همبستگی مکانیکی حاکم است، افراد جامعه چندان فرقی باهم ندارند اما در جامعه ارگانیک افراد با احساسات متفاوت و تمایز اجتماعی مشخص می‌گردند (Kuzaran, 1998). دورکیم معتقد است آنچه که بین مردم رواج دارد و عمومی است، حالت طبیعی دارد و هر آنچه اکثر مردم انجام می‌دهند، هنجار شناخته می‌شود و مردم رفتارهایشان را با آن تطبیق می‌دهند. رفتارهایی که امروز در جامعه انجام شده و به نحوی موجب انواع آلودگی می‌گردد، به عنوان هنجار در جامعه جریان دارد. مانند بوق زدن، زباله ریختن در محیط و ... هیچکس بخاطر انجام چنین کارهایی سرزنش و حتی مجازات نمی‌شود (Bodonyi, 2006).

ژرژ تومه در مقام نویسنده‌ای محیط‌گرا، معتقد است که میزان احترام شهروندان هر جامعه به اخلاق محیطی و حفاظت از محیط طبیعی، از جمله معیارهای سنجش میزان توسعه فرهنگی در آن جامعه محسوب می‌شود. وی بیان می‌کند فرهنگ و جامعه باهم در تعامل هستند و فرهنگ هدایت کننده عملکرد افراد جامعه می‌باشد. با تغییر فرهنگ، می‌توان رفتار مردم را تغییر داد (Tome, 2001). وی معتقد نیست که بایستی توسعه مادی را متوقف کرد، بلکه بایستی با پذیرش اخلاق محیطی به توسعه بعدی فرهنگی بخشید. هدف نهایی آموزش-ها و اخلاق محیطی، ایجاد و تقویت رفتار ایده‌آل محیطی است. بین محیط زیست و توسعه فرهنگی ارتباط متقابل وجود دارد. اگر توسعه دارای بعد فرهنگی باشد بهتر می‌توان از محیط زیست حفاظت کرد و اگر محیط‌زیست حفاظت شود، این عمل سبب تقویت هویت فرهنگی خواهد شد. بدین ترتیب هدف نهایی، مترادف ساختن توسعه با فرهنگ است.

آنتونی گیدنز بر خلاف جامعه شناسان کلاسیک، به موضوع‌های محیط زیستی و جایگاه طبیعت در نظریه اجتماعی خود توجه بیشتری نشان داده است. توجه او به محیط زیست در نظریه جهانی شدن خود را آشکار می‌کند. به بیان او در سنت‌های فکری که با جامعه شناسی آمیخته‌اند، مشغله‌های زیست بومی چندان جایی ندارند. صنعت گرایی، دنیایی ترسناک‌تر آفرید. به‌طوری‌که دگرگونی زیست‌محیطی زبان‌آوری رخ می‌دهد که هیچ‌کس بر روی کره زمین از تأثیر آن برکنار نیست (Barry, 2001). گیدنز سیاست‌های زیست محیطی را پیشرفت-هایی می‌داند که به سمت اخلاقی شدن نظم اجتماعی، نهادها و روابط گرایش دارد و این نکته برای او بسیار ارزشمند است. او جنبش‌های زیست‌محیطی را کوششی می‌داند برای استقرار فردی بنیادهای اخلاقی

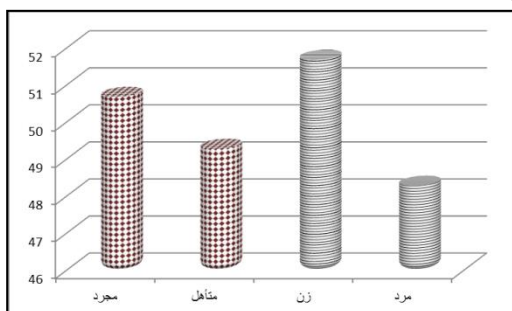
داده شده است.

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی شهر کاشان

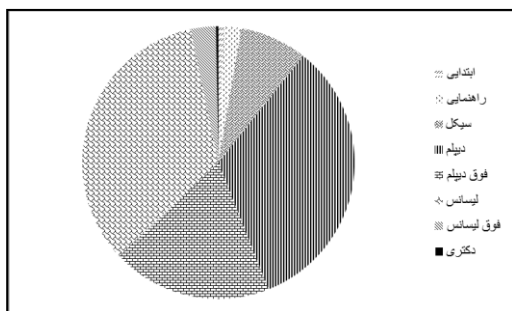
یافته‌های پژوهشی

قبل از پرداختن به نتایج و آزمون فرضیات ترسیم سیمای عمومی نمونه آماری ضروری است. با توجه به اطلاعات مستخرج از پرسش‌نامه، میانگین سنی گروه نمونه مورد بررسی، برابر با ۲۸/۰۶ سال می‌باشد. جنسیت و وضعیت تأهل در شکل شماره (۳) ارائه شده است.

شکل ۳. جنسیت و وضعیت تأهل پاسخگویان

در شکل شماره (۴) وضعیت تحصیلی پاسخگویان نمایش داده شده است. شغل اکثریت پاسخ‌دهندگان (۳۸/۳ درصد) آزاد بوده و ۷/۷ درصد شغل دولتی دارند. ۳۰ درصد بیکار، ۱۹/۷ درصد گزینه سایر و ۴/۳ درصد وضعیت اشتغال خود را مشخص نکرده‌اند.

شکل ۴. وضعیت تحصیلی پاسخگویان

نتایج حاصل از توجه جامعه نمونه به مؤلفه‌های سرمایه فرهنگی در جدول شماره (۲) نشان می‌دهد ۲/۷ درصد پاسخ‌دهندگان اصلاً به مؤلفه‌های سرمایه فرهنگی توجهی ندارند. ۳۰/۷ درصد آنها در حد کم توجه داشته، ۵۲/۷ درصد گاهی و ۱۴/۷ درصد زیاد به مؤلفه‌های سرمایه فرهنگی توجه دارند.

از فرمول کوکران استفاده شده است و در مجموع ۳۰۰ نفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای به عنوان حجم نمونه انتخاب شد. در نتیجه سطح اطمینان در آزمون‌های به‌کاربرده شده به میزان ۹۵ درصد اطمینان لحاظ شده است. لازم به ذکر است هر کدام از بافت‌های قدیم و جدید شهر کاشان به عنوان یک خ جداگانه در نظر گرفته شده است. اطلاعات مورد نیاز بر حسب فرضیات و اهداف تحقیق از طریق اسناد، مجلات، کتب مرتبط با موضوع، منابع اینترنتی و همچنین مطالعه طرح‌های صورت‌گرفته و نقشه‌های مربوطه گردآوری شده است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسش‌نامه‌ای محقق‌ساخته شامل ۵ سؤال عمومی و ۸۰ سؤال اختصاصی است که در قالب طیف چهار گزینه‌ای طراحی شده است. برای بررسی و اطمینان از درجه اعتماد پذیری سؤالات پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ بهره گرفته شد. مطابق محاسبات انجام گرفته مقدار ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۴ است که بیانگر مطلوبیت پایایی پرسش‌نامه می‌باشد. روایی پرسش‌نامه تحت نظر کارشناسان و در قالب روایی صوری مورد تأیید قرار گرفت. در جدول شماره (۱) نتایج مربوط به سنجش میزان پایایی ابزار پژوهش ارائه شده است.

جدول ۱. نتایج مربوط به سنجش پایایی

تعداد نماگرها	آلفای کرونباخ
۸۰	۰/۸۴

برای تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها از نرم افزار SPSS استفاده گردید. در این پژوهش به منظور سنجش نقش عوامل فرهنگی-اجتماعی در حفاظت از محیط زیست متناسب با مبانی نظری پژوهش فرضیات تحقیق طراحی گردید و عوامل مؤثر بر حفاظت از محیط زیست به عنوان متغیرهای مستقل، در قالب ۷ دسته مورد بررسی قرار گرفت. سرمایه فرهنگی با ۵ نماگر، همبستگی اجتماعی با ۵ نماگر، مشارکت اجتماعی با ۱۴ نماگر، دانش زیست محیطی با ۱۵ نماگر، آموزش‌های زیست محیطی با ۱۰ گویه، دینداری با ۱۴ گویه و هویت فرهنگی با ۱۷ نماگر تعریف و با استفاده از طیف لیکرت پاسخ داده شدند. همچنین متغیر حفظ محیط زیست با بهره‌گیری از ۱۵ گویه تعریف عملیاتی گردید.

محدوده مورد مطالعه شهرستان کاشان یکی از مهم‌ترین شهرهای استان اصفهان است که دارای ۳ بخش و ۶۷ روستا می‌باشد. فاصله این شهر تا تهران ۲۳۰ کیلومتر، تا قم ۹۵ کیلومتر و تا اصفهان ۲۰۲ کیلومتر می‌باشد. کاشان، با قرار داشتن بر روی زنجیره بزرگ راه‌های کشور و واقع بر سر راه اصلی ارتباطی شهرها و استان‌های شرقی و شمالی و غربی کشور، با شهرها و استان‌های مرکزی، جنوب و جنوب شرقی دارای موقعیت ممتازی می‌باشد (Shaterian, 2009). جمعیت ۲۷۵۳۲۵ نفری شهر در مساحتی قریب به ۸۶۸۰ هکتار سکنی گزیده‌اند. در شکل شماره (۲) موقعیت منطقه مورد مطالعه نمایش

کیانی سلمی و شاطریان، شناسایی عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست ...

جدول ۲. میانگین، فراوانی و درصد مؤلفه های سرمایه فرهنگی

میانگین	گویه			
۲/۳۷	تا چه حدی وقت خود را به عکاسی، نقاشی و نوشتن خط صرف می کنید؟			
۲/۳۲	تا چه حدی وقت خود را به گوش دادن موسیقی صرف می کنید؟			
۲/۵۰	تا چه میزان وقت خود را صرف خواندن کتاب های داستان، قصه و ادبیات می کنید؟			
۳/۳۰	تا چه اندازه وقت خود را صرف تماشای فیلم، تئاتر و نمایش می کنید؟			
۲/۱۹	تا چه اندازه به زبان های خارجی مانند زبان انگلیسی، فرانسه و غیره تسلط دارید؟			
	متغیر	اصلاً	کم	گاهی
	سرمایه	فراوانی	فراوانی	فراوانی
	فرهنگی	درصد	درصد	درصد
	۸	۲/۷	۹۲	۳۰/۷
			زیاد	گاهی
			فراوانی	فراوانی
			درصد	درصد
			۱۴/۷	۴۴

دومین عامل مؤثر بر حفاظت از محیط زیست عامل همبستگی اجتماعی بوده است که با ۵ نماگر مورد سنجش قرار گرفته است. وضعیت مؤلفه های شکل دهنده عامل سرمایه اجتماعی در جدول شماره (۳) نمایانگر آن است که پاسخ دهندگان

اصلاً به مؤلفه همبستگی اجتماعی توجه نداشته و ۱۰/۳ درصد میزان توجه را در حد کم عنوان نموده اند. ۵۴/۰ درصد پاسخگویان گاهی به مؤلفه های همبستگی اجتماعی توجه داشته و ۳۴/۷ درصد زیاد به مؤلفه های همبستگی اجتماعی توجه دارند.

جدول ۳. میانگین، فراوانی و درصد مؤلفه های همبستگی اجتماعی

میانگین	گویه			
۳/۴۳	تا چه میزان در مراسم های خانوادگی شرکت می کنید؟			
۳/۲۱	برای رفع مشکل دیگران، تا چه اندازه به آنها کمک می کنید؟			
۲/۶۴	تا چه میزان مشکلات خود را با دیگران در میان می گذارید؟			
۲/۹۷	چقدر احساس انزوا می کنید؟			
۳/۱۳	تا چه میزان با دوستان صمیمی در طول هفته معاشرت دارید؟			
	متغیر	اصلاً	کم	گاهی
	همبستگی	فراوانی	فراوانی	فراوانی
	اجتماعی	درصد	درصد	درصد
	۳	۱/۰	۳۱	۱۰/۳
			زیاد	گاهی
			فراوانی	فراوانی
			درصد	درصد
			۳۴/۷	۱۰۴

به منظور سنجش نقش عامل آموزش های اجتماعی و فرهنگی بر مبنای نتایج مطالعات پیشین و مبنای نظری پژوهش ۱۰ نماگر تدوین و در قالب طیف چهارگزینه ای مورد پرسش قرار گرفت. نتایج ارائه شده در جدول شماره (۵) بیان می نماید ۰/۷ درصد پاسخ دهندگان به آموزش های اجتماعی و فرهنگی در

خصوص مسائل زیست محیطی بی توجه هستند. ۱۳/۳ درصد پاسخگویان در حد کم توجه داشته و ۵۹ درصد گاهی به آموزش های فرهنگی اجتماعی در مورد مسائل زیست محیطی توجه می کنند. ۲۷ درصد میزان توجه خود به این مؤلفه را در حد زیاد تخمین زده اند.

جدول ۵. میانگین، فراوانی و درصد مؤلفه های آموزش اجتماعی و فرهنگی

میانگین	گویه			
۳/۲۶	تا چه میزان در زندگی روزمره خود به محیط زیست توجه دارید؟			
۲/۷	تا چه میزان به دیگران برای حفاظت از محیط زیست تذکر می دهید؟			
۲/۵	تا چه اندازه خبرهای زیست محیطی را دنبال می کنید؟			
۲/۲	تا چه اندازه به شرکت در دوره های آشنایی با محیط زیست تمایل دارید؟			
۲/۳۴	تا چه اندازه مسائل زیست محیطی در کتاب های درسی از مقطع آمادگی تا متوسطه و دانشگاه گنجانده شده اند؟			
۱/۸۳	با سازمان های مردم نهاد حفاظت از محیط زیست مانند جمعیت کویر سبز کاشان، چقدر آشنایی دارید؟			
۲/۴۵	تا چه میزان به شرکت داوطلبانه در فعالیت های سازمان های حفاظت از محیط زیست تمایل دارید؟			
۳/۷۵	به تمیزی و زیبایی شهر خود چقدر اهمیت می دهید؟			
۳/۰۷	تا چه میزان می توان از نهاد مذهب در خصوص حفظ محیط زیست استفاده نمود؟			
۳/۷	نقش والدین در آموزش مسائل زیست محیطی به کودکان چقدر می تواند در حفظ محیط زیست موثر باشد؟			
	متغیر	اصلاً	کم	گاهی
	آموزش اجتماعی و فرهنگی	فراوانی	فراوانی	فراوانی
	۲	۰/۷	۴۰	۱۳/۳
			زیاد	گاهی
			فراوانی	فراوانی
			درصد	درصد
			۲۷	۸۱

هویت فرهنگی - اجتماعی به عنوان یکی دیگر از عوامل اثر گذار بر حفاظت از محیط زیست به وسیله ۱۷ نماگر مورد بررسی قرار گرفت که یافته‌های حاصل از آن در جدول شماره (۶) ارائه شده است. ۴/۴۵ درصد پاسخ دهندگان گزینه‌های مخالف و تا حدی مخالف را انتخاب کرده و ۶/۵۴ درصد گزینه های تاحدی موافق و موافق را برگزیده‌اند.

جدول ۶. میانگین، فراوانی و درصد مؤلفه‌های هویت فرهنگی - اجتماعی

میانگین	گویه	میانگین	گویه
۳/۰۴	موسیقی سنتی بهتر از موسیقی های خارجی است.	۲/۲۶	حجاب خانم ها در ایران با شرایط روز دنیا مطابقت ندارد. ما باید به آثار باستانی کشورمان افتخار کنیم.
۳/۶۳	کمک به محرومین مثل شرکت در جشن نیکوکاری کار بسیار خوبی است.	۳/۸۶	پیروی از مد های روز باعث شادابی روحیه ی جوانان می شود.
۲/۲۱	من زندگی در کشورهای غربی را به لحاظ رفاه و تکنولوژی پیشرفته ترجیح می‌دهم.	۱/۷۵	هرکسی باید به زبان مادری خود صحبت کند. من به زبان مادری خود افتخار می‌کنم.
۲/۹۲	چیدن سفره هفت سین در عید نوروز ضرورتی ندارد.	۳/۰۹	به نظر من شرکت در مهمانی های مختلط جوانان اشکالی ندارد.
۲/۰۲	نگاه کردن به فیلم‌ها و شوهای ویدیویی اشکالی ندارد.	۳/۷۸	من به ایرانی بودنم افتخار می‌کنم.
۳/۲	مطالعه اشعار ایرانی بهتر از اشعار خارجی است.	۲/۶۸	جوانانی که با لباس‌های متنوع غربی در خیابان‌ها ظاهر می‌شوند به اعتقادات مذهبی و فرهنگی مردم توهین می‌کنند.
۳/۳۸	آدم هر چیز خوبی که در خانه‌اش داشته باشد باید به مهمان‌هایی که به خانه اش می‌آیند تعارف کند.	۳/۷۶	اگر کسی به اعتقاداتم توهین کند فوراً واکنش نشان می‌دهم.
۲/۱۳	اگر برایم امکان داشته باشد ترجیح می‌دهم به یکی از کشورهای خارجی مهاجرت کنم.	۲/۴۵	
		۳/۱۵	
		کم	اصلاً
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۱۴/۳	۴۳	۴۲/۷	۸

در جدول شماره (۷) دیدگاه پاسخ دهندگان در خصوص مؤلفه‌های حفظ محیط زیست بیان شده است. این عامل به وسیله ۱۵ نماگر مورد سنجش قرار گرفته است. بر اساس نتایج جدول می‌توان بیان داشت در این خصوص ۴/۶۰ درصد پاسخ دهندگان

جدول ۷. میانگین، فراوانی و درصد مؤلفه های مورد بررسی از متغیر حفظ محیط زیست

میانگین	گویه
۳/۵۴	ما در حال نزدیک شدن به حداکثر تعداد افرادی هستیم که زمین می‌تواند تحمل کند.
۲/۴۵	انسان‌ها حق دارند به منظور برآورده کردن نیازهایشان، محیط زیست و طبیعت را دستکاری کنند.
۴/۱۶	هنگامی که انسان‌ها در کار طبیعت دخالت کرده‌اند، اغلب پیامدهای فاجعه باری به همراه داشته است.
۳/۴۵	نبوغ و استعداد انسان باعث خواهد شد تا زمین همیشه قابل زیستن باشد.
۳/۹۹	انسان‌ها به شدت از محیط زیست بد استفاده می‌کنند.
۴/۱۸	زمین مملو از منابع طبیعی است اگر تنها، خوب یاد بگیریم که چگونه آنها را توسعه دهیم.
۴/۲۶	گیاهان و جانوران دارای حق مساوی مانند انسان ها برای زندگی کردن می‌باشند.
۳/۰۵	توازن طبیعت آنقدر قوی هست تا با پیامدهای ملت های صنعتی مدرن مقابله کند.
۳/۵۵	علیرغم توانایی‌های خاص ما، انسان‌ها هنوز مقهور قوانین طبیعت می‌باشند.
۲/۸۷	فاجعه‌های محیط زیستی که انسان با آن روبروست، تا حد زیادی اغراق و غلو است.
۳/۴۵	زمین مانند یک سفینه فضایی با منابع و فضای بسیار محدود است.
۳/۹۱	انسان‌ها سعی داشتند تا بر باقیمانده طبیعت مسلط شوند.
۳/۷	توازن طبیعت بسیار شکننده است و به راحتی دگرگون می‌شود.
۳/۶۳	انسان‌ها بالاخره یاد خواهند گرفت که چگونه طبیعت عمل می‌کند تا قادر باشند آن را کنترل کنند.
۳/۹۹	اگر روند بر همین منوال ادامه یابد، به زودی ما فاجعه‌های محیط زیستی مهمی را تجربه خواهیم کرد.
	بسیار مخالف و مخالف
	عدم اطمینان
	بسیار موافق و موافق
درصد	فراوانی
۲/۰	۶
درصد	فراوانی
۳۷/۷	۱۱۳
درصد	فراوانی
۶۰/۴	۱۸۱

کیانی سلمی و شاطریان، شناسایی عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست ...

برای انتخاب نوع صحیح آزمون‌های مورد استفاده و پاس‌خگویی به فرضیات پژوهش نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از آزمون کلموگروف اسمیرنف صورت پذیرفت. نتایج حاکی از آن است داده‌ها از توزیع نرمالی برخوردار بوده‌اند. نتایج حاصل از کاربرد آزمون در جدول شماره (۸) بیان شده است.

جدول ۸. نتایج بررسی توزیع نرمال بودن داده‌ها

هویت فرهنگی	دینداری	آموزش	حفظ محیط زیست	مشارکت اجتماعی	همبستگی اجتماعی	سرمایه فرهنگی	تعداد
۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰
۴۹/۰۴	۴۹/۶۸	۲۷/۸	۵۳/۸۶	۳۳/۱۷	۱۵/۳۵	۱۳/۶۸	میانگین
۷/۴۰	۶/۴۳	۴/۶۷	۵/۸۱	۸/۳۵	۲/۴	۲/۷۴	انحراف معیار
۰/۰۸۹	۰/۱۶۳	۰/۰۶۵	۰/۰۵۸	۰/۰۵۱	۰/۱۳۹	۰/۱۰۳	آزمون آماری
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۴	۰/۰۱۷	۰/۰۴۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	سطح معناداری

در ادامه به منظور سنجش معناداری نقش عوامل مؤثر بر حفاظت از محیط زیست از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده گردید. نتایج حاصل از آزمون تی در جدول شماره (۹) ارائه گردیده است.

جدول ۹. نتایج بررسی معناداری اثر عوامل مؤثر بر حفاظت از محیط زیست

بعد	میانگین	مقدار آماره T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین اختلاف	پایین ترین حد	بالاترین حد	معناداری در سطح ۹۵ درصد
سرمایه فرهنگی	۱۳/۶۸	۳/۴۷	۲۹۹	۰/۰۰۰	۱/۱۸	۰/۸۷	۱/۴۹	
همبستگی اجتماعی	۱۵/۳۵	۲۰/۵۷	۲۹۹	۰/۰۰۰	۲/۸۵	۲/۵۸	۳/۱۲	
مشارکت اجتماعی	۳۳/۱۷	-۳/۷۹	۲۹۹	۰/۰۰۰	-۱/۸۳	-۲/۷۷	-۰/۸۸	
دانش زیست محیطی	۵۳/۸۶	۴۸/۷۱	۲۹۹	۰/۰۰۰	۱۶/۳۶	۱۵/۷۰	۱۷/۰۲	
آموزش‌های زیست محیطی	۲۷/۸۰	۱۰/۴	۲۹۸	۰/۰۰۰	۲/۸۰	۲/۲۷	۳/۳۴	
دینداری	۴۹/۶۸	۳۹/۴۹	۲۹۸	۰/۰۰۰	۱۴/۶۸	۱۳/۹۵	۱۵/۴۲	
هویت فرهنگی	۴۹/۰۳	۱۵/۳	۲۹۹	۰/۰۰۰	۶/۵۴	۵/۷۰	۷/۳۸	

در ادامه به منظور بررسی اولویت شاخص‌های اثر گذار بر حفظ محیط زیست از آزمون فریدمن استفاده گردید. در این آزمون محقق به دنبال آن است که بررسی نماید آیا عوامل اثرگذار شناسایی شده به یک اندازه در حفاظت از محیط زیست اثر داشته‌اند. با توجه به نتایج ارائه شده در جدول شماره (۱۰) و با توجه به مقدار ۰/۰۰۰ سطح معناداری، میانگین اثرگذاری شاخص‌های مختلف با یکدیگر تفاوت دارد.

طبق یافته‌ها، برای تمامی عوامل اثرگذار بر حفاظت از محیط زیست با توجه به سطح معناداری گزارش شده به میزان ۰/۰۰۰ و نیز مقادیر آماره آزمون t، اثرگذاری عوامل مورد بررسی در حفاظت از محیط زیست معنادار است. اما با توجه به منفی شدن مقادیر حد پایین و بالای اطمینان در سطح ۹۵٪ میزان مشارکت اجتماعی شهروندان کمتر از میانگین مورد بررسی بوده است.

جدول ۱۰. نتایج آزمون فریدمن برای بررسی تفاوت اثرگذاری

تعداد	۲۹۹
Chi-Square	۱۵۸۷/۷۰۹
درجه آزادی	۶
سطح معناداری	۰۰۰۰

با کسب میانگین های ۱/۷۶ و ۱/۲۸ رتبه های ششم و هفتم شاخص های اثرگذار بر حفاظت از محیط زیست را شکل می دهند.

جدول ۱۱. رتبه بندی شاخص های مؤثر بر حفظ محیط زیست

شاخص ها	میانگین آزمون فریدمن
سرمایه فرهنگی	۱/۲۸
همبستگی اجتماعی	۱/۷۶
مشارکت اجتماعی	۳/۸۴
دانش زیست محیطی	۶/۳۷
آموزش فرهنگی	۳/۲۹
دینداری	۵/۸۱
هویت فرهنگی	۵/۶۵

به منظور بررسی همبستگی عوامل اثرگذار بر حفظ محیط زیست از ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که نتایج آن در جدول شماره (۱۲) ارائه شده است.

جدول شماره (۱۱) میانگین رتبه های هر متغیر را نشان می دهد. هرچقدر میانگین رتبه ها بزرگتر باشد، اهمیت آن متغیر بیشتر است. بنابر یافته های حاصل از تحلیل، بالاترین شاخص اثرگذار بر حفاظت از محیط زیست مربوط به دانش زیست محیطی افراد با میانگین ۶/۳۷ است. مجموعه نماگرهای شکل دهنده شاخص دینداری به عنوان دومین عامل اثرگذار بر حفاظت از محیط زیست تشخیص داده شد. هویت فرهنگی افراد با کسب میانگین ۵/۸۱ جایگاه سوم از حیث شاخص های اثرگذار را به خود اختصاص داده است. چهارمین عامل اثرگذار طبق نتایج حاصل از آزمون فریدمن مربوط به مشارکت اجتماعی افراد با میانگین ۳/۸۴ است. آموزش های فرهنگی به افراد با کسب میانگین ۳/۲۹ در جایگاه پنجم شاخص های اثرگذار بر حفاظت از محیط زیست قرار دارد. همبستگی اجتماعی و سرمایه فرهنگی

جدول ۱۲. همبستگی پیرسون بین متغیرهای تحقیق

حفظ محیط زیست	ضریب همبستگی (r)	تعداد	سطح معنی داری
آموزش های اجتماعی و فرهنگی	*۰/۱۱۲	۳۰۰	۰/۰۴
مشارکت اجتماعی	**۰/۱۶۹	۳۰۰	۰/۰۰۳
هویت اجتماعی فرهنگی	۰/۰۵۷	۳۰۰	۰/۳۲۵
سرمایه فرهنگی	-۰/۲۲	۳۰۰	۰/۷۰۲
همبستگی اجتماعی	۰/۰۶۴	۳۰۰	۰/۲۶۶
دینداری	۰/۰۳۲	۳۰۰	۰/۵۸۴

*. معنی داری در سطح ۹۵ درصد اطمینان
 **. معنی داری در سطح ۹۹ درصد اطمینان

همبستگی اجتماعی و حفظ محیط زیست شهر نیز این ارتباط معنادار نمی باشد. چنانچه در جدول بیان شده سطح معناداری آزمون به مقدار ۰/۳۴ از میزان خطای قابل پذیرش به مقدار ۰/۰۵ بیشتر بوده است. می توان چنین استنباط کرد بین همبستگی اجتماعی و حفظ محیط زیست شهر رابطه معنی دار وجود ندارد و فرضیه فوق رد می شود.

در ادامه برای تعیین نقش پیش بینی کننده متغیرهای مستقل بر حفاظت از محیط زیست از قابلیت های رگرسیون استفاده شد. تحلیل رگرسیون یک روش آماری برای بررسی و مدلسازی رابطه بین متغیرهاست که تقریباً در تمامی علوم مورد استفاده قرار می گیرد. در حقیقت تحلیل رگرسیون یک جنبه از آمار کاربردی است که به محقق امکان می دهد تغییرات متغیر وابسته را از طریق متغیرهای مستقل پیش بینی و سهم هر یک از متغیرهای مستقل را در تبیین متغیر وابسته تعیین کند (Taghvae, Boshagh, & Salarvand, 2012) در این راستا و با توجه به قابلیت های تحلیل از رگرسیون خطی چندگانه یا چند متغیری استفاده شده است. جدول شماره (۱۳) متغیرهای مستقل وارد شده در مدل، متغیرهای حذف شده و روش مورد استفاده برای تعیین رگرسیون را نشان می دهد. به این ترتیب سرمایه فرهنگی، همبستگی اجتماعی، آموزش های اجتماعی - فرهنگی، هویت اجتماعی - فرهنگی، مشارکت اجتماعی و دینداری به عنوان متغیرهای اثرگذار بر حفظ محیط زیست به عنوان متغیر وابسته وارد مدل گردیده اند.

براساس یافته های ارائه شده در جدول شماره (۱۲) در بررسی ارتباط بین آموزش های اجتماعی و فرهنگی مسائل زیست محیطی و حفظ محیط زیست شهر با توجه به اینکه سطح معناداری محاسبه شده کمتر از ۰/۰۵ است ارتباط بین دو عامل مذکور با مقدار ضریب همبستگی (r = ۰/۱۱) تأیید می گردد. بنابراین می توان بیان کرد بین آموزش های اجتماعی و فرهنگی مسائل زیست محیطی و حفظ محیط زیست شهر رابطه معنی دار وجود دارد.

در بررسی معناداری ارتباط بین مشارکت اجتماعی و حفظ محیط زیست شهری سطح معناداری مشاهده شده به میزان ۰/۰۲ نشان از معنادار بودن همبستگی مشاهده شده دارد. ضریب همبستگی به میزان $r = ۰/۱۷$ مؤید همبستگی مثبت بین مشارکت اجتماعی و حفظ محیط زیست شهری کاشان است و لذا فرضیه تحقیق مورد تأیید قرار می گیرد.

نتایج معناداری آزمون همبستگی بین هویت اجتماعی - فرهنگی و حفظ محیط زیست، ۰/۹۳ محاسبه گردیده است که به معنای عدم وجود ارتباط آماری معنادار بین دو عامل ذکر شده است. بنابراین می توان گفت بین هویت اجتماعی فرهنگی و حفظ محیط زیست شهر رابطه معنی دار وجود ندارد.

نتایج حاصل از بررسی ارتباط بین سرمایه فرهنگی و حفظ محیط زیست شهر، با سطح معناداری ۰/۷۶ نشانگر عدم ارتباط معنادار بین سرمایه فرهنگی و حفظ محیط زیست شهر است. براساس نتایج جدول شماره (۱۲) می توان گفت بین

کیانی سلمی و شاطریان، شناسایی عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست ...

جدول ۱۳. متغیرهای وارد شده در مدل

مدل	متغیرهای مستقل وارد شده در مدل	متغیرهای حذف شده	روش ورود
۱	هویت فرهنگی همبستگی اجتماعی آموزش های فرهنگی مشارکت اجتماعی سرمایه فرهنگی دینداری	.	رگرسیون به روش Enter

a. متغیر وابسته: حفاظت از محیط زیست

در جدول شماره (۱۴) به ترتیب ضریب همبستگی چندگانه، ضریب تعیین، ضریب تعیین تعدیل شده و خطای معیار تخمین ارائه شده است.

جدول ۱۴. مقادیر ضرائب رگرسیون

روش	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار تخمین
۱	۰/۱۹۸	۰/۰۳۹	۰/۰۱۹	۵/۷۵

a. هویت فرهنگی، همبستگی اجتماعی، آموزش های فرهنگی، مشارکت اجتماعی، سرمایه فرهنگی، دینداری

a: متغیر پیش بین

متغیر وابسته (حفاظت از محیط زیست) و متغیرهای مستقل (هویت فرهنگی، همبستگی اجتماعی، آموزش های فرهنگی، مشارکت اجتماعی، سرمایه فرهنگی، دینداری) رابطه خطی وجود ندارد.

مقادیر مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات، مقدار آماره فیش و سطح معناداری مدل رگرسیون در جدول شماره (۱۵) بیان گردیده است. با توجه به اینکه سطح معناداری به دست آمده بالاتر از ۰/۰۵ می باشد فرض صفر رد نمی شود. یعنی بین

جدول ۱۵. مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات، مقدار آماره فیش و سطح معناداری مدل رگرسیون

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره فیش	سطح معناداری
۱	۱۳۹۴/۸۲۴	۶	۶۵/۸۰۴	۱/۹۸۶	b/۰/۰۶۸
	مقادیر باقیمانده	۲۹۲	۳۳/۱۳۵		
	کل	۲۹۸			

a: حفاظت از محیط زیست

b: هویت فرهنگی، همبستگی اجتماعی، آموزش های فرهنگی، مشارکت اجتماعی، سرمایه فرهنگی، دینداری

a: متغیر وابسته

b: متغیر پیش بین

۰/۰۵ تأیید کننده عدم وجود ارتباط خطی معنادار بین متغیرهای مستقل و وابسته است.

به عبارت دیگر می توان گفت رابطه یک سویه بین متغیر مستقل و متغیر وابسته معنادار نبوده و تأثیر آن کمتر از حدی است که بتوان گفت معنادار است. نتایج ارائه شده در جدول شماره (۱۸) و بالاتر بودن سطح معناداری از میزان قابل پذیرش

جدول ۱۶. ضرائب مدل رگرسیون

مدل	ضرائب غیر استاندارد		ضرائب استاندارد		a: حفاظت از محیط زیست	
	B	Std. Error	Beta	آماره تی	سطح معناداری	آماره تی
مقادیر ثابت	۴۷/۸۷	۴/۰۴		۱۱/۸۳	۰/۰۰۰	
۱ سرمایه فرهنگی	-۰/۱۵	۰/۱۳۵	-۰/۰۷	-۱/۱۰	۰/۲۶۹	
همبستگی اجتماعی	۰/۱۷۵	۰/۱۵	۰/۰۷۳	۱/۱۶	۰/۲۴۴	
مشارکت اجتماعی	۰/۱۰	۰/۰۴۳	۰/۱۴۴	۲/۳۰	۰/۰۲۲	
آموزش فرهنگی	۰/۰۹۶	۰/۰۷۶	-۰/۰۳	۱/۲۶	۰/۳۰۹	
دینداری	-۰/۰۳۰	۰/۰۵۸		-۰/۵۱۷	۰/۶۰۵	
هویت فرهنگی	۰/۰۱۷	۰/۰۵	۰/۰۲۲	۰/۳۴۲	۰/۷۳۲	

a: متغیر وابسته

بحث و نتیجه گیری

چنانچه گذشت موضوع تحقیق حاضر شناسایی نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی در حفظ محیط زیست شهر کاشان می باشد. یافته های حاصل از آزمون تی، برای تمامی عوامل اثرگذار بر حفاظت از محیط زیست با توجه به سطح معناداری گزارش شده به میزان ۰/۰۰۰ و نیز مقادیر آماره آزمون t، میانگین اثرگذاری عوامل مورد بررسی در حفاظت از محیط زیست معنادار است.

نتایج کاربرد آزمون فریدمن رتبه بندی عوامل مذکور را از حیث میزان اثر گذاری ارائه داده است. به این ترتیب، بالاترین شاخص اثر گذار بر حفاظت از محیط زیست مربوط به دانش زیست محیطی افراد با میانگین ۶/۳۷ است. مجموعه نماگرهای شکدهنده شاخص دینداری به عنوان دومین عامل اثرگذار بر حفاظت از محیط زیست تشخیص داده شد. هویت فرهنگی افراد با کسب میانگین ۵/۸۱ جایگاه سوم از حیث شاخص های اثرگذار را به خود اختصاص داده است. چهارمین عامل اثر گذار طبق نتایج حاصل از آزمون فریدمن مربوط به مشارکت اجتماعی افراد با میانگین ۳/۸۴ است. آموزش های فرهنگی به افراد با کسب میانگین ۳/۲۹ در جایگاه پنجم شاخص های اثر گذار بر حفاظت از محیط زیست قرار دارد. همبستگی اجتماعی و سرمایه فرهنگی با کسب میانگین های ۱/۷۶ و ۱/۲۸ رتبه های ششم و هفتم شاخص های اثرگذار بر حفاظت از محیط زیست را شکل می دهند.

نتایج حاصل از کاربرد ضریب همبستگی پیرسون بیانگر آن است که بین عوامل سرمایه فرهنگی، هویت اجتماعی-فرهنگی و همبستگی اجتماعی و تأثیر آنها بر حفظ محیط زیست رابطه معنی داری وجود ندارد. علاوه بر آن نتایج حاصل از همبستگی پیرسون نشان داد مشارکت اجتماعی و آموزش های اجتماعی و فرهنگی در خصوص

مسائل زیست محیطی می توانند بر حفظ محیط زیست تأثیر بگذارند که با نتایج تحقیق ادهمی و همکاران مبنی بر اثر گذاری متغیرهای احساس مسئولیت، اخلاق اجتماعی، آموزش و ارزش های سستی و دینی بر حفظ محیط زیست و رفتارهای محیط زیستی و نیز مختاری و همکاران همسو بوده است. به این صورت که هر چقدر مشارکت اجتماعی افراد جامعه بیشتر باشد، حفاظت از محیط زیست توسط آنها نیز بیشتر می باشد.

نتایج حاصل از کاربرد رگرسیون حاکی از آن است بین متغیر وابسته (حفاظت از محیط زیست) و متغیرهای مستقل (هویت فرهنگی، همبستگی اجتماعی، آموزش های فرهنگی، مشارکت اجتماعی، سرمایه فرهنگی، دینداری) رابطه خطی مشاهده نشده است. این یافته با نتیجه تحقیق حجازی و همکاران مبنی بر توانایی پیش بینی ۴۸/۸ درصد واریانس بین متغیرهای میزان تحصیلات، سابقه فعالیت های محیط زیستی، عوامل اجتماعی (فراهم کردن زمینه های لازم برای فعالیت های اجتماعی، ارتباط متقابل بین ذی نفعان و مسوولان) و عوامل اطلاعاتی (آشنایی با فرآیند و روش های مشارکتی و آگاهی از ظرفیت های مشارکتی مردم) متفاوت بوده است. چنانچه ذکر شد در پژوهش حاضر یافته ها بر آن دلالت دارد که بین متغیر وابسته (حفاظت از محیط زیست) و متغیرهای مستقل (هویت فرهنگی، همبستگی اجتماعی، آموزش های فرهنگی، مشارکت اجتماعی، سرمایه فرهنگی، دینداری) رابطه خطی وجود ندارد.

بررسی پاسخ به سوال باز طراحی شده در پرسشنامه مبنی بر بیان سه مشکل عمده زیست محیطی منطقه توسط پاسخگویان نشان می دهد به زعم ایشان وجود خودروها و وسایل نقلیه عمومی فرسوده و آلودگی حاصل از آن، بریدن درختچه های گز در کویر مرکزی کاشان،

می‌توان اینگونه نتیجه‌گیری نمود با افزایش آموزش‌های اجتماعی و فرهنگی در خصوص محیط زیست و نیز آگاهی‌رسانی در مورد مسائل و مشکلات زیست محیطی و تبعات ناشی از آن، افراد جامعه اهمیت بیشتری برای حفاظت از محیط زیست قائل گردیده و به تبع آن با افزایش انگیزه و علاقه در مردم برای مشارکت‌های اجتماعی و فرهنگی بیشتر فعالیت‌های زیست محیطی می‌تواند تاثیر به‌سزایی در حفظ محیط زیست شهری کاشان داشته باشد. همچنین با افزایش همبستگی اجتماعی میان افراد جامعه، فرهنگ زیست محیطی به صورت یک هنجار اجتماعی درونی می‌گردد.

References

- Arjmand Siah Poosh, E. (2012). "assessing the status of sustainable urban development in Andimesh city and the appropriate model fit". *Iranian Journal of Social Development*, (I), 67-83. [In Persian]
- Adhami, A. & Akbarzada, E. (2012). "investigated cultural factors affecting environmental protection in Tehran (Case Study: Tehran zones 5 and 18)". *Journal of Sociology of Youth Studies*, Volume 1, (1), 37-62. [In Persian]
- Alalhesabi, M. & Raheb, Gh. (2009). "Pathology of respect to the natural environment and environmental protection in rural holding housing (sample: rural settlements of Gilan province)". *Journal of Environmental Science*, slack periods. (6) 3, 193-206. [In Persian]
- Ahmadiyan, D. & Haghghatian, M. (2016). "Sociological Analysis the Role of Cultural Factors on Urban Environmental Behavior Investigated (Citizens of Kermanshah City)". *Urban Sociological Studies*, (6) 18, 51-76. [In Persian]
- Arminda, P. & Tania, L. (2017). "Environmental knowledge and attitudes and behaviours towards energy consumption". *Journal of Environmental Management*, (197), 384-392.
- Barry, J. (2001). "Environmental and social theory". translator Nayyereh Hassan Tavakoli, published by the Department of Environment.
- کعبود فضای سبز در سطح شهر، گرمای زیاد هوا که موجب مصرف بی‌رویه آب در فصل تابستان می‌شود و کمبود بارش‌های جوی که از بین رفتن منابع آبی زیرزمینی را در پی دارد، بی‌توجهی مردم نسبت به محیط سبز اطراف و ریختن زباله در پارک‌ها به هنگام تفریح، طوفان شن و وجود گرد و غبار و ریزگرد‌ها در هوا، احداث کارخانه‌های زیاد در اطراف شهر (شرکت سایا و شهرک‌های صنعتی)، عدم وجود فرهنگ زیست محیطی، عدم همکاری مردم در فعالیت‌های زیست محیطی و عدم آموزش و آگاهی‌رسانی به افراد جامعه در خصوص مسائل و مشکلات زیست محیطی، از جمله عوامل مهمی است که محیط زیست کاشان را تحت مخاطره قرار داده است.
- Bodonyi, R. (2006). "critical cultural sociology". translator Abdul Nick Gohar, publisher of contemporary culture.
- Brulle, R. J. (2000). "Agency, Democracy and Nature: The U.S. Environmental Movement from a Critical Theory Perspective". Cambridge, MA: MIT Press.
- Buttel, F. H. (1987). "New directions in environmental sociology". *Annual Review of Sociology*, (13), 465-88.
- Badsar, M. & Ghasemi, M. (2012). "Factors affecting the sense of responsibility for environmental protection". *the National Conference on Environmental Protection and bottom*, Hamedan, environmental seminar tomorrow. [In Persian]
- Deutsch, K. (1996). "theory of international relations". Volume 2, published by Jihad University.
- Eslamizad, V. (2003). "Introduction to Sociology environment". emission of green Islamic Labor Party.
- Entezary, A. R. (2012). "investigated revealed the principles of environmental protection". *scientific research theological convictions Quarterly* (7), 47-71. [In Persian]
- Feiyu, C. & Hong, C. & Daoyan, G. & Ruyin, L. (2017). "Analysis of undesired environmental behavior among Chinese undergraduates". *journal of cleaner production*, doi: 10.1016/j.jclepro.2017.06.051.
- Ghavam, A. (2005). "international politics and environmental approach". *Journal of Law and Politics*, (14), 20-7. [In Persian]

- Ghassami, F. & Shobeiri, S.M. & Larijani, M. & Farahmand rad, S.H. (2016). "Fuzzy Multiple Attribute Decision Making Model for Choosing Environmental Education Method in Vocational and Technical Schools". *Quarterly Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, (5) 3, 59-78. [In Persian]
- Hejazi, J. & Arabi, F. (2008). "Factors affecting the participation of non-governmental organizations in environmental protection". *Journal of Environmental Studies*, (34)47, 99-106. [In Persian]
- Hines, G. & Hungerford, M. & Toma, H. R. & Auderey, N. (1987). "Analysis and synthesis of research on responsible environmental behaviour: A meta-analysis". *Journal of Environmental Education*, (18) 2, 1-8.
- Hong, C. & Feiyu, C. & Xinru, H. & Ruyin, L. & Wenjie, L. (2017). "Are individuals' environmental behavior always consistent? An analysis based on spatial difference". *Resources, Conservation & Recycling*. (125) 25-36.
- Inglehart, R. (1994). "Cultural Revolution in the Developed Industrial Society" . Translated by Maryam Vatar, Tehran, Kavir publications, 1st edition.
- Kalantari, A. & Kianpour, M. & Mazidi Shara-fabadi, V. (2015). "The sociological survey of the feelings of Tehran citizens towards the environment". *Journal of Social Studies and Research in Iran*, (4)2, 301-322. [In Persian]
- Kamali Mohajer, M. & Farahani, B. (2012). "Environmental culture A strategy for the development of sustainable tourism". *the first national conference on tourism and nature tourism in Iran*, Hamedan, Islamic Azad University, [In Persian]
- Kristian Steensen, N. (2017). "From prediction to process: A self-regulation account of environmental behavior change". *Journal of Environmental Psychology*, (51) 189-198.
- Kuzaran, L. (1998). "lives and a great notion of Sociology". Translated by Mohsen salasi scientific publications.
- Maloney, M. P. & Ward, M. P. (1973). "Ecology: Let's hear from the people .An objective scale for the measurement of ecological attitudes and knowledge", *American Psychologist*.
- Mokhtari Malekabadi, R. & Abdollahi, R. & Sadat, A. & Sadeghi, H.R. (2014). "analysis and recognition of the urban environmental behavior (Case Study: Isfahan city)". *re-search and urban planning*, (5) 18, 1-20. [In Persian]
- Mohaghegh Damad, S.M. (2001). "Theology of environment, a Academy of Sciences". (6) 17, 7-30. [In Persian]
- Najafian, M. & Namdar, R. (2012). "Social Factors - Economic affecting women in maintaining environmental performance". *Journal of Women and Culture*, (XI), 89-98. [In Persian]
- Parhizgari, L. & Shobeiri, S.M. & Sarmadi, M.R. (2012). "investigated teachers' viewpoints Tehran regarding the content elementary school". *environmental education and sustainable development Journal*, (1) 2, 35-43 . [In Persian]
- Pournajaf, A. & Amarloei, A. & Naseri far, R. & Mohammad Kalhor, I. & Mohammadi, H. (2007). "Evaluation of environmental factors on the health of urban population of Ilam". *Ilam University of Medical Sciences*, (15) 3. [In Persian]
- Qayomi, A. & Mohammad Khani, K. & Mohammad Semnani, M. (2012). "Investigating the Effective Cultural Factors on Environmental Protection from the Perspectives of Citizens of Tehran (Case Study District 4 of Tehran Municipality)". *Journal of Cultural Management*, (6) 16, 51. [In Persian]
- Rahnamaee, M.T. (1991). "Environmental capabilities of Iran", *Urban Studies and Research Center*. [In Persian]
- Shaterian, M. (2009). "spatial transformations population of Kashan city in the past half century". the publication of the invitation. [In Persian]
- Sheriff, A.H. & Kianpour, M. & Mazidi Sharifabadi, V. (2015). "explored the feelings of citizens in environmental sociology". *social*